
BIJLAGEN

PROCEDURE HERSTELBEMIDDELING AAN DE HAND VAN EEN PRAKTIJKVOORBEELD

Met dit voorbeeld uit de praktijk willen we de lezer meenemen in 'een bemiddelingsverhaal'. Dit voorbeeld is fictief, maar bevat elementen die realistisch zijn in onze bemiddelingspraktijk.

Wat voorafging aan de bemiddeling

Sander legt klacht neer tegen Ben wegens opzettelijke slagen en verwondingen. De feiten gebeurden op de bus op weg naar school, die beiden elke dag nemen. De politie noteert de verklaring van Sander in aanwezigheid van zijn moeder. Men neemt vervolgens contact op met de ouders van Ben. Zij komen samen met Ben ten burele een verklaring afleggen. Het proces – verbaal wordt overgemaakt aan het bevoegde parket.

Aanmelding

Het parket is van oordeel dat voor deze feiten een voorstel tot herstelbemiddeling wordt gedaan aan de partijen. Zij schrijven beide partijen aan en maken een kopie van deze brieven over aan BAAL, samen met de vraag om over te gaan tot herstelbemiddeling en binnen de twee maanden het parket in te lichten over de (eventuele) opstart en het verloop van de herstelbemiddeling.

De brief van het parket maakt melding van de feiten en de taak van het parket om te beslissen over het verdere verloop van het gerechtelijk dossier. Het parket informeert via de brief de partijen over de mogelijkheid van bemiddeling, dat dit gratis is, dat de gesprekken vertrouwelijk zijn en dat de deelname vrijwillig is. Desgewenst kunnen partijen zich laten bijstaan door een advocaat. Er wordt hen gevraagd om binnen de termijn van 8 dagen contact op te nemen met BAAL om mee te delen of ze al dan niet interesse hebben in deze bemiddeling. Bij de brief zit eveneens een folder van herstelbemiddeling.

Na aanmelding (ontvangst kopieën) wordt een dossier aangemaakt. Dan worden de reacties van de partijen afgewacht.

Eerste contactname

De moeder van Ben neemt telefonisch contact op met BAAL. Ze heeft een brief ontvangen en wenst meer uitleg. De bemiddelaar vraagt of de brief van het parket duidelijk was en overloopt de belangrijkste elementen, zoals de vrijwillige deelname, de vertrouwelijkheid en de mogelijkheid om een advocaat te raadplegen. De moeder van Ben vertelt dat ze het er thuis over gehad hebben en dat ze wensen in te gaan op de bemiddeling. De bemiddelaar zegt terug contact te zullen opnemen als er nieuws is van de tegenpartij. Binnen de 8 dagen reageert ook de vader van Sander. Na een kort gesprek verneemt de bemiddelaar dat Sander en zijn vader ook willen ingaan op het voorstel van bemiddeling. De bemiddelaar maakt eerst een afspraak om bij Sander (slachtoffer) langs te gaan voor een verkennend gesprek. Hij neemt terug contact op met de moeder van Ben en maakt een afspraak om na het gesprek met Sander ook bij hen langs te gaan.

De eerste huisbezoeken

Gesprek Sander:

De bemiddelaar gaat langs bij Sander en zijn ouders. Als het kader van de bemiddeling duidelijk is, wordt er stilgestaan bij de feiten en de gevolgen en waarom zij wensen te bemiddelen. Via korte vragen aan Sander en zijn ouders wordt zijn hele verhaal duidelijk. Sander vertelt wat er volgens hem is gebeurd. Hij zat op de bus naar school en Ben zat tegenover hem. Hij kent Ben van ziens, maar ze zitten niet op dezelfde school. Sander was samen met zijn vrienden plezier aan het maken. Als ze bijna aan de halte van Ben zijn, slaat Ben hard met de vuist op het gezicht van Sander. Volgens Sander roept hij daarbij: "Smeerlap!". Daarna loopt Ben naar de deur, de bus stopt, Ben stapt af en loopt naar school. Sander blijft verbouwereerd achter. Hij heeft een bloedneus en weet niet hoe hij het bloed moet stelpen. Niemand kijkt naar hem om en vele anderen stappen ook af. De chauffeur roept dat hij best afstapt, voordat de bus vol bloed hangt. Sander stapt een halte te vroeg af, samen met een vriend. Hij wandelt dan maar naar zijn school, ongeveer een kilometer verder.

Sander probeert het bloeden te stelpen, maar zijn jas en boekentas hangen al helemaal vol bloed. Hij gaat naar het secretariaat van zijn school, waar hij vertelt wat er is gebeurd en waar hij zijn papa mag bellen. Deze komt hem oppikken. Samen gaan ze naar de spoedgevallendienst van het ziekenhuis. Zijn neus is niet gebroken, maar wel gekneusd. Ze besluiten klacht neer te leggen. **De bemiddelaar** bevrucht Sander en zijn ouders verder over hun beleving bij deze gebeurtenissen: de papa vertelt dat hij al op het werk was, toen hij telefoon kreeg van Sander. Hij was erg geschrokken omdat hij aan de telefoon niet kon inschatten hoe erg het was. Hij mocht van zijn baas vertrekken en is dan Sander gaan oppikken. Hij zag dat Sander vol bloed hing, maar kon gelukkig vaststellen dat het al bij al nog meeviel. Sander had wel veel pijn en was onder de indruk. Gelukkig was zijn neus niet gebroken. Mama hebben ze pas gebeld toen duidelijk was dat het niet zo erg was met Sander. Zij was echter ook erg geschrokken van het bloed op zijn kleren en de boekentas. Het bloed is niet helemaal uit de jas gegaan, waardoor Sander hem niet meer wilde dragen. De boekentas was ook om weg te gooien. De dokter schreef Sander twee weken ziekteverlof voor. Na deze weken durfden de ouders hem niet meer met de bus naar school laten gaan. Sander zelf zag dit ook niet zitten. Zo hebben ze verschillende weken Sander moeten brengen en halen. Intussen gaat hij wel terug naar school met de bus. Hij moet wel altijd bellen als hij is aangekomen.

De bemiddelaar vraagt hen wat zij nu verwachten van de bemiddeling: wat willen zij, wat verwachten zij van Ben en zijn ouders? Sander wil weten waarom hij die slag heeft gekre-

gen. Volgens hem was er geen aanleiding, had hij geen ruzie met Ben. De ouders vragen zich af wat hem heeft bezielde om zomaar te slaan. Wat voor een jongen is dat? Wat voor ouders laten dit toe? Zij hadden verwacht dat er op zijn minst een telefoontje was gekomen van de ouders van Ben, maar ze hebben er nooit iets van gehoord. Naast deze vragen, is er de verwachting dat de schade wordt vergoed. De dokterskosten waren miniem, maar het gaat hen om het principe. De jas en de boekentas moeten ook worden vergoed. De mama heeft de aankoopbonnetjes bijgehouden. Ze vragen in totaal € 450. **De bemiddelaar** legt uit dat een rechtstreeks gesprek met Ben en zijn ouders ook mogelijk is als beide partijen dit zien zitten. Zowel Sander als zijn ouders vinden dit een goed idee, tenminste als dit op een rustige en veilige manier kan verlopen. **De bemiddelaar** spreekt met hen af terug contact op te nemen als hij een gesprek heeft gehad met Ben en zijn ouders, en dat ze dan ook terug zullen komen op de mogelijkheid van een gezamenlijk gesprek.

Gesprek Ben:

Ben zit verlegen aan tafel, samen met zijn mama. Zij verontschuldigt zich voor Bens houding, hij is nogal verlegen. **De bemiddelaar** geeft toelichting bij en beantwoordt de vragen m.b.t. de gerechtelijke procedure en de bemiddeling. Daarna komen de feiten aan bod. **De bemiddelaar** vraagt aan Ben om te vertellen wat er volgens hem is gebeurd en helpt door korte tussenvragen te stellen. Ben bevestigt het verhaal van Sander volledig. Hij geeft echter geen reden aan waarom hij zo plots geslagen heeft op Sander. Zijn mama spoort Ben aan om te vertellen. Ben antwoordt kort: "Omdat het een smeerlap is." **De bemiddelaar** stelt bijkomende vragen: "Waarom vind je Sander een smeerlap? Ken je hem goed?". Ben vertelt dat hij geen vriend is van Sander. Hij kent hem wel van in het dorp. Sander is altijd het haantje-de-voorste, al van in de lagere school. Toen zaten ze allebei in hetzelfde dorpschooltje. Ben vertelt dat Sander altijd plezier had in het plagen en pesten van andere kinderen. Hij heeft meermaals gezien dat er kinderen werden uitgelachen door Sander, bijgestaan door enkele andere pestkoppen. Daarom heeft Ben altijd een hekel gehad aan Sander. Hij heeft dit echter nooit laten merken. Vroeger was hij bang om zelf te worden gepest. **De bemiddelaar** vraagt waarom hij dan nu gereageerd heeft op Sander. "Wat is er gebeurd op de bus? Wat heeft zijn reactie ontlokt?". Ben zegt dat hij tegenover Sander en zijn vrienden zat. Zij waren zich duidelijk aan het amuseren, maar dan wel door andere mensen uit te lachen. Ze hadden een jongetje van ongeveer 12 jaar zitten uitlachen met zijn kapotte broek. Het jongetje durfde niks terug te zeggen en de anderen op de bus deden alsof ze het niet zagen. Ben raakte hierdoor geïrriteerd, maar zei niks. Dan begon Sander over een meisje uit het dorp. Hij zei heel lelijke dingen over haar

en vertelde schunnige praat. Toen was voor Ben de maat vol. Voor hij het goed en wel beseft heeft hij Sander een slag op zijn gezicht gegeven, heeft hij hem een smeerlap genoemd en is hij van de bus gestapt.

De bemiddelaar vraagt aan Ben hoe het dan verder is gelopen. Ben vertelt over de politie, dat hij het aan zijn mama heeft moeten vertellen, dat ze erg kwaad en teleurgesteld was... Zijn mama vult aan dat ze dit nooit had verwacht van haar zoon. Hij is tegen geweld en heeft nog nooit gevochten. Hij heeft wel een groot rechtvaardigheidsgevoel. Ze keurt zijn gedrag af, maar heeft wel begrip voor zijn kwaadheid ten aanzien van Sander.

De bemiddelaar vraagt Ben en zijn mama wat hun verwachtingen zijn ten aanzien van deze bemiddeling. Wat zijn hun intenties ten aanzien van Sander en zijn ouders? De mama vertelt dat zij graag eens zou willen spreken met de ouders van Sander. Ze wilde dit meteen na de feiten al doen, maar had een beetje drempelvrees omdat ze de reactie van de mensen niet kon inschatten. Misschien zouden ze erg boos worden en zij had geen zin om een hoop verwijten naar het hoofd geslingerd te krijgen.

Wat een eventuele vergoeding betreft: ze had het daar al over gehad met Ben. Hij zou dit zelf betalen met geld dat hij heeft verdiend door klusjes te doen in huis en bij oma.

De bemiddelaar vertelt dat een gesprek mogelijk is als beide partijen dit zien zitten. Hij vraagt aan Ben of hij dit net als zijn mama als een mogelijkheid ziet. Ben twijfelt, zucht en zegt dan van wel, maar weet niet goed hoe hij zal reageren als hij geconfronteerd wordt met Sander. De bemiddelaar vraagt aan Ben om eens na te denken over de voor- en nadelen van een gesprek met Sander. **De bemiddelaar** vertelt dat het zeker geen eenzijdig gesprek zal zijn, dat hij er op zal toezien dat Ben ook de ruimte krijgt om zijn mening te geven. Ben zegt toe voor een gezamenlijk gesprek. Hij belooft hier nog op terug te komen. Verder vertelt hij dat er inderdaad een schade-eis is, maar dat dit kan worden toegelicht tijdens het gezamenlijk gesprek. Zij vinden dit oké. **De bemiddelaar** belooft terug contact op te nemen om plaats en uur van het gesprek af te spreken en een voorbereidend gesprek te hebben met Ben. Hij zal in de eerste plaats aan Sander en zijn ouders laten weten dat een rechtstreeks gesprek mogelijk is en ook daar zich bevragen over wat zij willen bespreken.

Volgende gesprekken:

De bemiddelaar heeft vervolgens een tweede gesprek met Sander en zijn ouders. Hij licht hen in dat Ben en zijn moeder openstaan voor een gezamenlijk gesprek. Hij bereidt met hen het gesprek voor. Wat willen ze zeggen of vragen aan Ben en zijn moeder? Vervolgens bespreekt **de bemiddelaar** met Ben en zijn mama wat zij kunnen verwachten van het gesprek en wat er aan bod kan komen. Hij overloopt mogelijke vragen zodat Ben al kan nadenken over wat hij zal antwoorden. Vervolgens wordt met Ben en zijn moeder bekeken wat zij willen inbrengen in het gesprek. **De bemiddelaar** overlegt met beide partijen waar en wanneer het gesprek zal doorgaan. Er wordt een plaats en datum gekozen om samen te komen.

Het rechtstreeks gesprek:

Het gesprek zal doorgaan op de bemiddelingsdienst. **De bemiddelaar** heeft Sander en zijn ouders tien minuutjes eerder uitgenodigd. Zo kunnen zij al plaats nemen en wachten ze samen de komst af van Ben en zijn moeder.

Stipt op tijd komen ook zij binnen. **De bemiddelaar** wijst hen hun plaats aan, gaat zelf in het midden zitten en start het gesprek. Hij heet iedereen welkom en bedankt hen voor hun aanwezigheid. Kort wordt de aanleiding tot de bemiddeling en dit gezamenlijk gesprek geduid. **De bemiddelaar** duidt zijn rol in het gesprek en vraagt de partijen om naar elkaar te luisteren en respectvol met elkaar om te gaan.

Hij geeft eerst het woord aan Sander en zijn ouders. De mama van Sander wil weten van Ben waarom hij dit heeft gedaan. **De bemiddelaar** vraagt aan Ben of hij hier kan op antwoorden. Ben had deze vraag voorbereid. Rustig, maar met een bibberende stem, vertelt hij over zijn gevoel van onrechtvaardigheid door het pestgedrag van Sander ten aanzien van zwakkeren, dat hem al lang stoorde. Zijn mama vult onmiddellijk aan dat zijn gedrag niet goed te keuren is, maar dat ze wel begrijpt waarom zijn potje is overgekookt. Ben is een eerder gesloten jongen die niet te koop loopt met zijn gevoelens, maar eerder alles opkropt. Zij verklaart daarmee de plotse slag aan het adres van Sander. De mama van Sander reageert hierop door te zeggen dat Ben toch ook verbaal had kunnen tussenbeide komen en dat slaan echt niet kan! Ze vertelt over de gevolgen voor Sander: de bloedneus, de pijn, de besmeurde spullen en dat zij zelf als ouders ook erg geschrokken waren. **De bemiddelaar** vraagt aan Sander om zelf te reageren op het verhaal van Ben. Sander vertelt dat hij niet beseftte dat hij zo erge dingen aan het zeggen was. Dit ging ook helemaal niet over Ben. Daarom begrijpt hij nog steeds niet waarom Ben heeft moeten slaan.

De bemiddelaar vraagt aan Ben of hij hier iets op kan zeggen. Ben vertelt de ervaringen uit de lagere school, de on

rechtvaardigheid die hij voelde door Sander en de andere pestkoppen. Op de bus werd hij zo kwaad bij het horen van de 'grapjes' van Sander dat zijn stoppen even zijn doorgeslagen.

De mama van Sander herhaalt dat dit voor haar echt niet kan. De papa van Sander reageert hierop en hij zegt zijn zoon wel te kennen als een haantje-de-voorste en er zijn wel ooit opmerkingen geweest over zijn pestgedrag. Voor hem komt dit niet uit de lucht vallen. Hij ziet bijgevolg ook een deel van de schuld bij zijn zoon liggen. Hij treedt zijn vrouw wel bij wat het slaan betreft, want dat is geen oplossing.

De bemiddelaar vraagt aan Sander wat hij vindt van de reactie van zijn vader en moeder. Sander zegt dat ze aan het lachen waren en dat dit toch geen kwaad kan. "Je mag toch nog plezier maken? Hij is toch slachtoffer en Ben de dader?!". **De bemiddelaar** vraagt aan Ben om te reageren. Ben begint met zich te verontschuldigen bij Sander voor de slag. Hij had dit niet mogen doen, zijn reactie was overdreven. Sander knikt. De ouders knikken ook instemmend. **De bemiddelaar** vraagt aan Ben of hij nog iets wil zeggen. Ben vraagt aan Sander om in het vervolg twee keer na te denken vooraleer hij grapjes maakt die anderen kunnen kwetsen. Wat de schade betreft zegt Ben dat hij geschrokken is van zijn eigen daden. Hij had niet verwacht dat dit zo'n gevolgen zou hebben. Hij vertelt dat hij de schade zelf wil vergoeden. Zijn mama zegt dat hij dit zal betalen met het geld dat hij zelf heeft verdiend.

De bemiddelaar vraagt aan Sander of hij hierop wil reageren. Sander aanvaardt de excuses van Ben. Hij blijft er wel bij dat het alleen maar grapjes waren, dat hem geen schuld treft. Zijn vader zegt hierop dat ze het daar thuis nog wel over zullen hebben. Hij vindt het wel terecht dat deze opmerking wordt gemaakt. De moeder van Sander zwijgt. **De bemiddelaar** vraagt wat zij daarvan vindt. Ze antwoordt dat ze het daar thuis over zullen hebben. Ze vindt het wel goed dat Ben zelf de schade vergoedt. Het gaat haar om het principe, niet om het bedrag.

Het gesprek wordt verder gezet. De partijen bereiken ook een akkoord over het bedrag. Omdat Ben zelf de verantwoordelijkheid neemt om de schade te vergoeden, wordt de ronde som van €150 afgesproken. Er wordt nog stilgestaan bij hoe de jongens verder met elkaar zullen omgaan. Zij zien er geen probleem in om elkaar te zien op de bus. Sander zegt alsnog dat hij in het vervolg zal opletten met grapjes die kwetsend kunnen zijn voor anderen. **De bemiddelaar** rondt stilaan het gesprek af.

Hij vraagt de partijen naar hun mening en gevoelens omtrent dit gesprek. Allen tonen zich tevreden over de uitkomst. Ze zijn blij dat dit op deze manier is kunnen besproken worden.

De bemiddelaar bedankt iedereen voor hun aanwezigheid en actieve inbreng. Er wordt afgesproken terug contact op te nemen om de overeenkomst op te maken.

Overeenkomst en eindverslag

De opmaak van de overeenkomst verloopt zonder problemen. **De bemiddelaar** verwerkt de standpunten en verbintenissen van het gesprek in een overeenkomst. Bij nalezing kan ieder zich er in terugvinden. De overeenkomst wordt door allen ondertekend.

De bemiddelaar maakt de overeenkomst over aan het parket, waar de overeenkomst stilzwijgend wordt goedgekeurd. De overeenkomst is immers niet strijdig met de openbare orde. Intussen heeft Ben het verschuldigde bedrag overgeschreven op de bankrekening van de ouders van Sander. Zij bezorgen **de bemiddelaar** een verklaring van ontvangst.

De bemiddelaar voegt de overeenkomst en een verklaring van ontvangst toe aan een eindverslag, dat vermeldt dat de partijen een akkoord hebben bereikt. Het eindverslag wordt overgemaakt aan het bevoegde parket, waarna de bemiddeling wordt beëindigd.

Het Provinciaal Vereffeningfonds Limburg: werking en procedure

Sinds 5 augustus 1999 is er in de provincie Limburg een Vereffeningfonds. Dit Vereffeningfonds is opgestart en wordt ondersteund door de bestendige deputatie van de provincie Limburg en valt onder de bevoegdheid van de gedeputeerde voor welzijn.

Het Provinciaal Vereffeningfonds heeft als doel in dossiers van herstelbemiddeling een bijkomende mogelijkheid te bieden, zodat minderjarige daders zelf hun verantwoordelijkheid kunnen opnemen in het financiële herstel van de schade die ze hebben veroorzaakt.

De provincie Limburg maakt jaarlijks een budget van 2.000 euro vrij voor het Vereffeningfonds.

De jongere wordt vergoed à rato van €6,44 per gepresteerd uur vrijwilligerswerk (dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd). De jongere krijgt dit niet zelf in handen. Het wordt via BAAL aan het slachtoffer uitbetaald.

Door het Vereffeningfonds worden ook tal van betekenisvolle actoren op provinciaal niveau betrokken bij een meer herstelgerichte afhandeling van jeugd delinquentie.

De aanvraag voor een tussenkomst moet kaderen in een herstelgericht proces tussen dader en slachtoffer en gebeurt op verzoek van de betrokken jongere die op het moment van de feiten minderjarig was. Heel concreet kan een aanvraag ingediend worden in het kader van herstelbemiddeling of HERGO begeleid door respectievelijk een bemiddelaar of een moderator.

De partijen bespreken op welke manier de schade aan het slachtoffer zal worden hersteld. Vaak maakt de vergoeding van de schade deel uit van de overeenkomst. Hier zijn meerdere mogelijkheden. Komt de familiale verzekering tussen en moet het bedrag van de vrijstelling nog betaald worden? Betalen de ouders de schadevergoeding? Zal de jongere zelf de schade vergoeden met zijn zakgeld of inkomsten van zijn leercontract, vakantiewerk, ...?

Naast deze mogelijkheden kan de jongere ook opteren om een aanvraag in te dienen bij het Provinciale Vereffeningfonds. Het Vereffeningfonds biedt de mogelijkheid aan de minderjarige om vrijwilligerswerk te verrichten om zo het slachtoffer zelf te kunnen vergoeden. De vergoeding kan nooit meer bedragen dan het bedrag dat de jongere vermeldt in zijn aanvraag. Tegenover elk uur gepresteerd vrijwilligerswerk biedt de provincie een bedrag. In 2014 was dit bedrag €6,44 per uur.

De bemiddelaar bespreekt dit met de jongere en zijn ouders, maar ook met het slachtoffer. Het slachtoffer moet instemmen met de procedure. Als aan deze voorwaarde is voldaan, kan de aanvraag worden voorbereid. In de aanvraag wordt enkel de voornaam, leeftijd en woonplaats van de minderjarige aanvrager vermeld.

De jongere schrijft een handgeschreven brief waarin hij uitlegt waarom hij de schade zelf wil vergoeden en waarom hij dat via het fonds wil doen. Ook aan de ouder(s) wordt gevraagd om via een briefje te melden waarom zij achter deze keuze staan en waarom ze voor deze optie hebben gekozen.

De bemiddelaar bereidt de anonieme aanvraag voor aan de hand van het aanvraagformulier.

De aanvraag moet bestaan uit deze vaste punten:

- korte omschrijving van de feiten
- bemiddelingsverloop en overeengekomen schadebedrag
- standpunt slachtoffer
- standpunt van de familiale verzekering
- de persoonlijke brief van de jongere
- de persoonlijke brief van de ouder(s)

Vanaf 2013 worden de aanvragen op mail gezet naar alle leden van het Comité V, met de vraag om op redelijk korte termijn te reageren (via 'reply all').

Indien er geen discussie is en iedereen akkoord gaat, wordt de aanvraag als goedgekeurd beschouwd. Indien de aanvraag bij één of meerdere leden vragen oproept, kunnen deze vragen per mail kenbaar gemaakt worden en wordt hierop per mail gereageerd. Wanneer de vragen per mail beantwoord kunnen worden en verder leiden tot goedkeuring, kan **de bemiddelaar** hiermee verder.

Indien er niet per mail tot een akkoord wordt gekomen, blijft de aanvraag behouden en wordt deze op de agenda geplaatst van

het eerstvolgende overleg om daar verder bediscussieerd te worden. Op een overleg dienen minstens drie stemgerechtigde leden aanwezig te zijn opdat een aanvraag kan worden goedgekeurd. We leggen onder voorbehoud een heel aantal vergaderdata vast, maar kiezen ervoor om zeker twee keer per jaar samen te komen. We behouden tevens de optie om ad hoc te vergaderen.

Als de aanvraag en het gevraagde bedrag worden goedgekeurd, wordt berekend hoeveel uren vrijwilligerswerk er moeten gepresteerd worden om het aangevraagde bedrag te kunnen verdienen.

De jongere en zijn ouder(s) kunnen zelf op zoek gaan naar een prestatieplaats in de non-profitsector, maar doorgaans gebeurt dit met ondersteuning van **de bemiddelaar**. Er wordt een overeenkomst opgemaakt tussen de jongere, zijn ouder(s), de prestatieplaats en **de bemiddelaar** waarin alle afspraken worden vastgelegd.

Na beëindiging van de werkprestatie wordt het bedrag door BAAL overgemaakt aan het slachtoffer. BAAL verantwoordt zich jaarlijks aan de provincie Limburg voor alle uitgekeerde bedragen.

Procedure HERGO aan de hand van een praktijkvoorbeeld

Aan de hand van het volgend praktijkvoorbeeld willen we een concreter beeld geven van een herstelgericht groepsoverleg (HERGO). De namen en data zijn fictief en de feiten werden aangepast.

Feiten

Twee jongens stappen op 26 februari een apotheek in Houthalen binnen en vragen er een doosje aspirines. Wanneer de apothekeres afrekent, haalt Bram (17 jaar) een (nep) pistool boven en houdt haar onder schot. Pieter (19 jaar) beveelt de apothekeres de kassa open te maken en hij rooft de inhoud ervan. Terwijl de apothekeres onderuit op de grond zakt van schrik, vluchten beide jongens weg. Enkele dagen later worden ze gevat door de politie.

Aanmelding

Op 1 maart wordt de minderjarige Bram voorgeleid bij de jeugdrechter. Omdat het de eerste keer is dat Bram feiten pleegt, stelt de jeugdrechter hem onder toezicht van de sociale dienst van de jeugdrechtbank. Hij krijgt een HERGO voorgesteld. Bram stemt met het voorstel in en krijgt op 5 maart van de jeugdrechter per brief een bevestiging. Daarin staat dat hij binnen de 8 dagen contact dient op te nemen met BAAL.

De apothekeres, Vera (38 jaar), wordt door de jeugdrechter eveneens op 5 maart schriftelijk in kennis gesteld van het HERGO-aanbod. Als ze hierop wenst in te gaan, heeft ze 8 dagen de tijd om contact op te nemen met BAAL. In deze brief wordt Vera ook gemeld dat ze steeds raad mag inwinnen bij een advocaat en zich door hem mag laten bijstaan.

Op BAAL ontvangen we – tegelijkertijd met de twee betrokken partijen – een afschrift van de beschikking via de sociale dienst van de jeugdrechtbank. Bij dit afschrift zijn kopies gevoegd van de brieven aan dader en slachtoffer. Op die manier weten we dat Bram en Vera ons binnen een termijn van 8 dagen kunnen contacteren. De moderator brengt de co-moderator op de hoogte van het nieuwe dossier en samen maken ze afspraken over de verdere aanpak en de stappen die gezet zullen worden.

Eerste contactname

De moeder van Bram contacteert ons op 6 maart. Ze geeft aan dat ze opgelucht is dat Bram door de jeugdrechter niet meteen naar de gesloten instelling van Mol werd gestuurd, maar de kans krijgt om deel te nemen aan een HERGO. Ze hoopt dat Bram zich hierdoor meer bewust wordt van de gevolgen van zijn gedrag. We maken een afspraak voor een eerste gesprek, dat zal plaatsvinden bij Bram thuis op 9 maart. De moderator vraagt dat minstens één van beide ouders bij het gesprek aanwezig is, omdat Bram minderjarig is en de ouders dus burgerlijk verantwoordelijk voor hem zijn.

(Als Bram ons niet zou contacteren of zou aangeven niet te willen meewerken, kan de HERGO niet plaatsvinden. BAAL brengt hiervan via een verslag de jeugdrechter op de hoogte, die vervolgens een nieuwe beslissing neemt.)

Na 8 dagen is er geen reactie gekomen van het slachtoffer. We schrijven daarom zelf een brief met de mededeling dat we nog geen reactie van haar ontvangen hebben en dat ze opnieuw 8 dagen de tijd krijgt om ons te contacteren. Bij de brief voegen we een folder van HERGO.

Op 15 maart krijgen we een telefoontje van Vera. Ze vertelt ons dat ze enorm twijfelt over het HERGO-aanbod en niet weet of ze eraan kan deelnemen. De feiten hebben een grote weerslag op haar gehad. Ze is erg kwaad en weet niet of ze de dader(s) opnieuw onder ogen wil komen. Ze geeft aan open te staan voor een verkennend gesprek om meer informatie over het verloop van een HERGO te krijgen. Er wordt een afspraak gemaakt voor een huisbezoek op 19 maart.

De eerste huisbezoeken

De bedoeling van de huisbezoeken is om dader en slachtoffer zo goed mogelijk te laten kennismaken met het HERGO-aanbod. Beide partijen worden geïnformeerd over de doelstellingen en het verloop van de HERGO. De moderator gaat na of beiden met deze afhandelingsvorm akkoord gaan en zoekt samen met hen naar personen die op de HERGO-bijeenkomst willen aanwezig zijn en hen steunen.

Huisbezoek bij de minderjarige dader Bram en zijn ouders

Bij aankomst wordt de moderator ontvangen door Bram en beide ouders. Bram vraagt of zijn broer Kris (19 jaar) bij het gesprek aanwezig mag zijn. Omdat Bram hier blijkbaar belang aan hecht, vindt de moderator dit goed.

Nadat de moderator zich heeft voorgesteld, geeft hij uitleg over HERGO. Hij schetst de bedoeling en het verloop ervan.

Achteraf polst de moderator bij Bram naar zijn verhaal en hij vraagt hem te vertellen wat er gebeurd is. Hij achterhaalt ook of Bram de feiten erkent. Wanneer die de feiten zou ontkennen, kan er immers geen HERGO plaatsvinden.

Bram bekent de feiten en geeft aan dat hij hiervoor verantwoordelijkheid wenst op te nemen. Het lijkt hem niet gemakkelijk om het slachtoffer te ontmoeten, maar hij wil zich graag excuseren voor wat er gebeurd is. Hij is ook bereid haar vragen te beantwoorden en te bekijken hoe hij haar verwachtingen kan inlossen. Brams ouders geven aan enorm teleurgesteld te zijn in hem, maar willen hem steunen bij de HERGO.

Tot slot gaat de moderator samen met Bram en zijn ouders op zoek naar steunfiguren. Bram geeft aan dat hij zowel zijn broer, met wie hij een heel goede band heeft, als zijn tante bij het gesprek aanwezig wil hebben. Aan Kris wordt de vraag meteen voorgelegd. Hij heeft Bram opgevangen na de feiten. Bram heeft hem alles verteld over de feiten en hoe hij zich daarbij voelde. Kris is graag bereid om zijn broer zowel tijdens de HERGO-bijeenkomst als na afloop ervan zo goed mogelijk te ondersteunen. De moderator vraagt de contactgegevens van de tante en spreekt af dat hij haar zal contacteren.

De vader van Bram meldt dat ze met hun advocaat hebben afgesproken dat die niet op de HERGO-bijeenkomst aanwezig is. Achteraf willen ze wel de intentieverklaring (en de overeenkomst met de financiële afspraken tussen dader en slachtoffer) aan hem voorleggen en met hem bespreken.

Op het einde van het bezoek spreekt de moderator met Bram en zijn ouders af dat hij opnieuw contact met hen zal opnemen, nadat hij ook het slachtoffer gesproken heeft. Ook schetst hij het verdere verloop van de voorbereiding. Zo zal hij de politie contacteren om te bespreken welke inspecteur op de bijeenkomst aanwezig zal zijn.

Er wordt al bepaald dat de HERGO-bijeenkomst op BAAL, een neutrale locatie, zal plaatsvinden, als het slachtoffer wil meewerken aan de HERGO. De concrete datum zal later telefonisch afgesproken worden in overleg met alle betrokkenen. Bram vraagt om de bijeenkomst op een avond te plannen, omdat hij overdag naar school gaat.

Huisbezoek bij Vera, het slachtoffer

Op 19 maart bezoekt de moderator Vera. Zij werd als apotheker het slachtoffer van dit delict.

Net zoals bij Bram geeft de moderator meer uitleg over HERGO en het verloop ervan.

Vera vertelt erg onder de indruk te zijn van de feiten. Ze is met tal van vragen achtergebleven, maar weet niet of ze die rechtstreeks aan Bram wil stellen. Ze vraagt of op de HERGO beide daders aanwezig zullen zijn. De moderator legt uit dat de andere dader meerderjarig is. Hij kan hierdoor geen HERGO voorgesteld krijgen en zijn dossier zal een andere gerechtelijke afhandeling krijgen.

Vera wil vermijden dat de dader in de toekomst opnieuw gelijkaardige feiten pleegt. Daarom lijkt ze uiteindelijk zichzelf te overtuigen om deel te nemen. Haar partner Jan, die bij het gesprek aanwezig is, bevestigt haar redenering en belooft haar bij te staan. Met de moderator wordt afgesproken dat ze voorafgaandelijk aan de HERGO-bijeenkomst nog contact zullen opnemen met hun advocaat voor bijkomend advies. De moderator stelt dat de advocaat altijd contact mag opnemen met BAAL als hij vragen heeft over de HERGO en het verloop ervan.

Wanneer de moderator vraagt naar eventuele andere steunfiguren, geeft Vera aan dat die voor haar overbodig zijn. De moderator legt uit wie er verder op de HERGO aanwezig zal zijn: Bram, zijn ouders, broer en eventueel zijn tante. De advocaat van Bram zal er niet zijn. Tot slot licht de moderator de rol toe van de aanwezige politie-inspecteur. Die zal er zijn om de feiten voor te lezen en hiervan erkenning te vragen.

Daarna zal hij blijven als vertegenwoordiger van de samenleving.

Vera en haar partner gaan akkoord met BAAL als voorgestelde locatie voor de bijeenkomst. Vera maakt de moderator erop attent dat de apotheek 's avonds sluit om 18u30 en zij zich dus pas vanaf dat moment kan vrijmaken.

Verdere voorbereiding

Na beide huisbezoeken besluit de moderator – in overleg met de co-moderator – dat de HERGO kan plaatsvinden. Ze treffen samen alle verdere voorbereidingen. Zo wordt de tante van Bram gecontacteerd en zij zegt haar aanwezigheid en engagement op de HERGO toe. Ook een inspecteur van de lokale politie van Houthalen wordt telefonisch gecontacteerd. Voor hem is het de eerste keer dat hij aan een HERGO zal deelnemen. Hij ziet dit haalbaar en vindt het interessant, maar wil graag vooraf goed geïnformeerd worden over zijn specifieke rol. De moderator en co-moderator maken een afspraak voor een gesprek op het politiekantoor in Houthalen om zijn rol te verduidelijken. Als moment voor de HERGO-bijeenkomst lijkt een donderdagavond het best voor hem.

Op 23 maart krijgt de moderator een telefoontje van Vera's advocate. Zij vertelt dat ze opgebeld werd door Vera i.v.m. haar deelname aan HERGO. Omdat HERGO de voorbije jaren als wetenschappelijk experiment heeft gelopen en pas sinds kort bij wet werd opgenomen, vraagt ze meer informatie, want voor haar is HERGO nog vrij onbekend. Aan het einde van het telefoongesprek stelt ze dat ze haar cliënte zal aanmoedigen om hieraan deel te nemen, maar ze wenst zelf niet aanwezig te zijn. Ze wil het initiatief vooral laten aan de partijen, maar wil wel betrokken blijven bij het eindresultaat (de intentieverklaring en overeenkomst).

In samenspraak met alle partijen wordt de samenkomst op donderdag 5 april om 19u30 vastgelegd. De moderator bevestigt deze datum schriftelijk aan iedereen en vermeldt eveneens alle aanwezigen en hun hoedanigheid.

HERGO-bijeenkomst

Op donderdagavond zijn de moderator en co-moderator als eersten aanwezig. Even later komt Bram aan, samen met zijn ouders en broer. De co-moderator verwelkomt hen en vraagt hen even te wachten in een afzonderlijke ruimte. Omstreeks 19u20 is de tante van Bram er ook. De moderator neemt haar en Kris nog even apart voor een kort voorbereidend woordje over hun rol als achterban voor Bram. De co-moderator verwelkomt de politie-inspecteur, wanneer die enkele minuten later aankomt, en beantwoordt zijn laatste vragen over het verloop.

Even vóór 19u30 wordt er opnieuw aangebeld. Vera en Jan komen toe. Ze worden verwelkomd in het gesprekslokaal, waar vervolgens iedereen gaat zitten op de voorziene plaatsen.

De moderator verwelkomt iedereen. Hij stelt zich nog eens kort voor en vraagt alle aanwezigen hetzelfde te doen. Verder geeft hij een woordje uitleg over zijn rol als gespreksleider en over die van de co-moderator. Hij licht het verloop van het gesprek toe en maakt hierbij nog een aantal praktische afspraken. Tot slot vertelt hij meer over de rol van de politie-inspecteur en geeft het woord dan aan hem.

De inspecteur leest de feiten voor waarop de HERGO betrekking heeft. Dan vraagt hij aan Bram of hij deze feiten erkent. Met gebogen hoofd beantwoordt Bram deze vraag positief en hij erkent zijn verantwoordelijkheid hierin.

Vervolgens laat de moderator het slachtoffer aan het woord. Vera neemt aarzelend het woord en vertelt welke gevolgen de feiten voor haar gehad hebben. Ze stelt vervolgens concrete vragen aan Bram. Via zijn antwoorden komt het gesprek op gang.

Dan is het tijd om te focussen op de mogelijkheden tot herstel. Vera geeft uiting aan haar verwachtingen. Dan volgt het privé-overleg. Terwijl Vera en Jan de kans krijgen om even op adem te komen tijdens een pauze, staat Bram – samen met zijn achterban – voor de taak om een intentieverklaring op te stellen. Hierbij dienen ze na te denken over de stappen die Bram zal ondernemen om de schade bij het slachtoffer en de maatschappij te herstellen en over wat hij zal ondernemen om in de toekomst gelijkaardige feiten te vermijden.

Na afloop van het privé-overleg wordt de HERGO verdergezet. De moderator vraagt Bram om zijn plan naar voren te brengen. Bij de voorstelling van de intentieverklaring wordt zowel de mening gevraagd van het slachtoffer als van de politie-inspecteur.

De co-moderator maakt minutieus verslag van alles wat er gezegd wordt en probeert alle acties zo concreet mogelijk te omschrijven. Hij noteert ook telkens de perso(n)en die er engagementen in opne(e)m(t)en. De financiële afspraken die gemaakt worden tussen dader en slachtoffer, zullen in een aparte overeenkomst worden opgenomen.

Nadien wordt weer het woord genomen door de moderator. Hij rondt de HERGO-bijeenkomst af door de verdere procedure toe te lichten. Hij sluit af met dank aan de partijen voor hun inzet. Om 22u30 gaat iedereen naar huis.

Intentieverklaring en overeenkomst

Enkele dagen later staan de intentieverklaring en de overeenkomst op papier. De co-moderator bezorgt vervolgens beide documenten aan alle betrokken partijen. Dader en slachtoffer krijgen nu de nodige tijd om de gemaakte afspraken aan hun advocaat voor te leggen en zijn advies te vragen. Nadat ze BAAL op de hoogte hebben gebracht van hun akkoord, worden de definitieve documenten ter ondertekening verstuurd. De intentieverklaring moet ondertekend worden door alle personen die er een engagement in opnemen, terwijl de overeenkomst enkel ondertekend moet zijn door Bram en zijn ouders enerzijds en het slachtoffer anderzijds.

Wanneer de co-moderator de ondertekende documenten ontvangt, worden ze opgestuurd naar de jeugdrechter ter homologatie. Ook de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank ontvangt een kopie. De globale opvolging van de intentieverklaring en de overeenkomst berust bij de consulent.

Door de homologatie bekrachtigt de jeugdrechter wat overeengekomen werd tussen dader en slachtoffer. Hij gaat na of de gemaakte afspraken niet indruisen tegen de openbare orde, maar de inhoud kan door hem niet gewijzigd worden.

Uitvoering

Na de homologatie worden dader en slachtoffer hiervan op de hoogte gebracht, zodat de woorden uit de overeenkomst en de intentieverklaring omgezet kunnen worden in daden. Bram dient vanaf nu de afspraken uit te voeren binnen de vooropgestelde termijn.

Aan het einde van deze termijn doen de moderator en co-moderator nog een afsluitend huisbezoek bij dader en slachtoffer. Ze bespreken met de partijen in welke mate de gemaakte afspraken en engagementen werden uitgevoerd. Hiervan brengen ze de jeugdrechter op de hoogte via een uitvoeringsverslag, opdat deze een (eind)beslissing kan nemen.

In bovenstaand praktijkvoorbeeld wordt verwezen naar de mogelijke aanwezigheid van een advocaat, een politie-inspecteur en een consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank op een HERGO. Zoals gedurende het wetenschappelijk experiment blijft het ook nu nog zoeken naar de specifieke rol die deze professionele actoren kunnen vervullen tijdens een HERGO-bijeenkomst.

Voorstelling van SIB-M aan de hand van een praktijkvoorbeeld ¹

De jongeren die het leerproject SIB-M volgen, komen altijd terecht bij de jeugdrechter omwille van als misdrijf omschreven feiten (MOF) die ze gepleegd hebben. Dit kan gaan van opzettelijke slagen en verwondingen, diefstal met geweld, diefstal met braak, afpersing tot brandstichting en vandalisme... Er zijn uiteraard ook combinaties van deze feiten.

Als de jeugdrechter beslist dat deze jongeren het leerproject SIB-M moeten volgen, neemt hij dit op in een *vonnis of beschikking* waarvan dan een afschrift wordt overgemaakt aan de begeleiding van BAAL.

Vanaf het moment dat de jongeren bij BAAL worden aangemeld, wordt er door de begeleiding een *dossier* opgemaakt en worden de gegevens van het dossier ingegeven in het registratiesysteem.

Na de opmaak van het dossier worden de jongere en zijn ouders gecontacteerd om de jongere uit te nodigen voor deelname aan het leerproject SIB-M. Maar eerst wordt er een afspraak gemaakt voor een huisbezoek met een *kennismakingsgesprek*. Daarin wordt het verloop van het leerproject SIB-M in grote lijnen geschetst en is er voldoende tijd voor vragen van de jongere en zijn context.

Het belangrijkste onderdeel van dit kennismakingsgesprek is het overlopen van het reglement. In dit *reglement* staan de afspraken waaraan de jongeren zich moeten houden tijdens hun deelname aan het leerproject SIB-M. Er zijn zowel algemene regels over aanwezigheid, ziekte, gsm en inzet als specifieke regels die gelden binnen de groep en die vooral over wederzijds respect en discretie gaan. De jongeren tekenen het reglement voor akkoord en ook de ouders tekenen om aan te geven dat ze weten dat hun zoon of dochter het reglement ondertekend heeft.

Sinds 2012 hebben we ook extra aandacht voor de context tijdens het kennismakingsgesprek. We bevragen de context naar de impact van de feiten en de maatregel op hun en het gezin. Ook bevragen we hun verwachtingen van het leerproject SIB-M. Sinds eind 2014 kondigen we ook aan dat er twee à drie keer per jaar ook een vrijwillig aanbod is naar de ouders en context van de jongere vanuit de begeleiding van SIB-M. Er worden dan infoavonden georganiseerd voor de context van de jongeren waarin we stilstaan bij onze doelstellingen en onze methodieken.

Tot slot wordt samen met jongere en ouders bekeken hoe we de deelname aan het leerproject SIB-M praktisch gaan organiseren.

Als de begeleiding beschikt over voldoende jongeren (4 tot 6), wordt er een groep samengesteld en wordt de *praktische organisatie* bekeken. Bij het wie, waar en het wanneer van het leerproject wordt maximaal rekening gehouden met de mogelijkheden van de jongeren. Deze praktische organisatie wordt overgemaakt aan de jongere, de ouders, de consulent en de jeugdrechter. De consulent en de jeugdrechter worden zo op de hoogte gehouden van het verloop van het dossier en krijgen in bijlage ook een exemplaar van het ondertekende reglement.

De volgende stap is de effectieve deelname aan het leerproject SIB-M.

Het eerste uur van het leerproject is een individueel moment van één begeleider en één jongere. Tijdens dit uur wordt er stilgestaan bij de persoon van de jongere en het verloop en de gevolgen van de feiten. We vragen de jongeren ook om een enquête in te vullen. Hierin peilen we naar hun kennis, inzichten en houding t.a.v. slachtoffers. Diezelfde enquête moeten ze ook invullen op het einde van de cursus. Dit is voor ons, naast een grondige observatie tijdens de cursus, een instrument voor een individuele evaluatie.

Door eerst individueel te werken kan de jongere wennen aan de stijl van de begeleiding en kennis maken met de omgeving waar het leerproject zal doorgaan.

Na dit uur starten de groepssamenkomsten. Een impressie van het verloop van leerproject SIB-M wordt hieronder geschetst vanuit het standpunt van één van de twee begeleiders.

¹ De citaten in het cursief zijn afkomstig uit de werkboeken van de jongeren.

Maandagavond om 18u op de dienst BAAL

Ons lokaal is in orde gebracht. Vijf jongeren werden “uitgenodigd”. Ze zijn er allemaal.

Vragen als: “Ken ik daar iemand? Wie zal daar nog zijn? Wat moeten we daar gaan vertellen?”, worden uitgedrukt in heel wat non-verbaal gedrag.

De één zit diep verscholen onder zijn NY-pet, de ander doet alle moeite om toch maar zelfverzekerd over te komen...

“Ik wil niet komen maar ik moet.”

“Het gaat meevallen. Denk ik!”

“Terecht, want dankzij deze cursus ben ik vroeger uit Mol vrijgelaten.”

“Ik MOET hier zitten. Ik wou ook iets anders doen terwijl ik hier zat. Maar ik probeer zo goed mogelijk mee te werken, dan gaat de tijd ook sneller voorbij en kan ik weer terug naar mijn gewoon leventje ZONDER problemen.”

We verwelkomen de groep en lichten nog eens kort onze manier van werken en de basisprincipes - openheid, vertrouwelijkheid, respect en actieve inzet - toe.

Al bij de kennismaking vragen we hen om zowel over zichzelf te vertellen als over de feiten.

Ook wij als cursusleiding stellen ons voor. De jongeren mogen een aantal items van ons raden, zoals leeftijd, auto, hobby en gezinssituatie. De spanning wordt hiermee gebroken. Het raden geeft de aanzet tot de oefening ‘De Koffer’.

We vragen hun wat bepalend kan zijn voor de manier waarop zij iets ervaren, hoe zij naar de dingen kijken, hoe zij de dingen aanvoelen, interpreteren. Al snel brengen ze aan: uiterlijk, manier van praten, vrienden, ouders gescheiden, dingen die je meemaakt, geen zelfvertrouwen, dingen die iemand kan, discriminatie, vooroordelen, gezin, familie, cultuur, karakter, man/vrouw, buurt, feiten, school, arm/rijk, godsdienst, vreemdeling, idool,...

We schrijven alles op een bord en om het aanschouwelijk te maken, tekenen we rond deze woorden een koffer. “Iedereen draagt zijn eigen koffer mee, die heel verschillend kan zijn met de koffer van een ander. Ook slachtoffers hebben een eigen koffer, die mee bepaalt hoe zij een misdrijf beleven en verwerken”.

We illustreren de koffer nog met een andere oefening: ‘Erg, niet erg’. De jongeren krijgen vier misdrijven op kaartjes. Zij moeten ze ordenen volgens ernst. We leggen hen uit dat de factoren die mee bepalend zijn voor de ordening die ze aanbrengen, te maken hebben met hun koffer. In deze oefening geven we ook uitleg over de 5 verschillende gevolgen voor een slachtoffer.

Het werkboek wordt op het einde van iedere samenkomst ingevuld. Op die manier staan de jongeren nog even stil bij de oefeningen van die dag. Ze krijgen ook de kans om hun mening te geven.

Uit de discussie bij het stellingenspel blijkt dat er heel wat openheid is, maar dat de jongeren de stellingen veelal vanuit hun eigen standpunt bekijken. Als begeleiders proberen we af te tasten hoe ver, wanneer en bij wie we kunnen doorvragen.

Hierna bespreken de jongeren in groep de voor- en nadelen van het plegen van feiten en dit zowel voor henzelf als voor hun omgeving. We brengen dit samen op bord en bouwen een groepsgebesprek op rond de aangebrachte thema’s. Als voordelen worden gegeven: ge voelt u de man, ge kunt groot doen, voor de kick, meer geld, ge voelt u een beest, eer terugwinnen, etc. Ze zien als nadelen: naar een instelling, bang tijdens de feiten, schrik van de politie, naar de jeugdrechtster moeten gaan, meer “gezaag” van je ouders, slechte reputatie, vijf maanden niet naar school kunnen gaan, schrik van mijn ouders, beperking van vrijheid, straf, geen zakgeld, geen zelfvertrouwen meer, tot schande gemaakt voor de familie, etc.

Ook nu zijn er weer meer nadelen dan voordelen. Veel jongeren hebben dit tot dan nog nooit zo bekeken.

We kijken naar een video waarop een slachtoffer een getuigenis aflegt. Na afloop hebben we groepsbesprekken over de gevolgen en maatregelen van slachtoffers die ze opmerkten in de getuigenissen. We vragen of ze dit herkennen, kunnen begrijpen of er echt niet kunnen inkomen.

“Die vrouw overdrijft! Ze hebben die toch niet aangerakt! Hoe kan die daar nu zo lang last van hebben? “Ik zou misschien ook niet meer ‘s avonds durven de deur open te doen.” “Dat is wel erg wat die vrouw heeft meegemaakt”.

Deze reacties geven ons vaak de mogelijkheid om nog eens te verwijzen naar de oefening van ‘de koffer’.

Tijdens het informatiespel geven we informatie over de rechten en plichten van slachtoffers en daders in de vorm van

een spel. Naar aanleiding van de vragen komen niet alleen de loutere rechtsposities aan bod. Het schept ook de mogelijkheid om hun ervaringen met de politie, het gerecht,... te ventileren en te erkennen.

De vragen die in het informatiespel werden geformuleerd door de jongeren, komen uitgebreid aan bod in de uitleg van de advocaat. Hij of zij vult dit geheel aan met ervaringen vanuit de eigen praktijk. Hij of zij gaat een open gesprek aan met de groep.

In deze fase van de cursus (overgang van kennis en inzicht bijbrengen naar inlevingsvermogen versterken) is er al voldoende vertrouwen en openheid in de groep om over te gaan naar het thema 'eigen slachtofferervaringen'.

Ervaring leerde ons dat het soms heel moeilijk is om voldoende openheid te krijgen bij de jongeren om zich te kunnen inleven in de situatie van de slachtoffers, als zij niet het gevoel krijgen erkend te worden voor hun eigen geleden onrecht. Zij moeten vertellen wat het begrip slachtoffer bij hen oproept. De jongeren kunnen heel wat aspecten aanreiken: angst, gekwetst, leeg, iets meegemaakt hebben, wantrouwen, pijn voelen, kwaad, onrechtvaardig, machteloos, beschaamd, bloed, etc.

Dan vragen we hen dat ze teruggaan naar een eigen ervaring die gepaard ging met een aantal van deze gevoelens.

Algemene ervaringen die gebracht worden bij dit thema: plaatsing in een instelling, scheiding ouders, overlijden dierbaar iemand, vechtpartij, racisme, negatieve schoolervaringen, etc.

Dit is eigenlijk een moment waarop we een pendelbeweging maken van de daderkant naar de slachtofferkant en we ons uitgesproken meerzijdig partijdig opstellen.

We zitten nu ongeveer halweg in de 20 uren en op dit moment doen we een tussentijds individueel gesprek met de jongere. We bekijken wat zowel de begeleiding als de jongere tot nu toe van het afgelegde traject vindt en wat de verwachtingen zijn naar de rest van het leerproject. Ook maken we tijd om extra stil te staan bij dingen die we per jongere hebben opgepikt doorheen de eerste 9 uren van het leerproject. Zo kunnen we op maat van de jongere bijsturen of doorgaan op bepaalde items. Via een telefonisch contact worden de ouders op de hoogte gebracht van deze tussentijdse evaluatie en eventuele afspraken.

In het kader van expertisedeling werken we ook samen met de dienst Slachtofferhulp. Tijdens deze samenkomst leggen de medewerkers van Slachtofferhulp de werking van hun dienst uit, geven ze toelichting bij het verwerkingsproces van slachtoffers en begeleiden en bespreken ze mee de brieven aan de slachtoffers. We vragen hen om bij wijze van oefening een brief naar het slachtoffer te schrijven. Het gaat er hier om dat ze proberen om hun boodschap zo duidelijk mogelijk over

te brengen. We leggen zeer sterk de nadruk op het feit dat het een eerlijke, maar respectvolle brief moet zijn.

Belangrijke oefeningen om de mate van inleving na te gaan en te oefenen, zijn de rollenspelen. In deze rollenspelen moeten de jongeren in de huid van hun slachtoffer of dat van de andere jongeren kruipen en worden ze geïnterviewd door de begeleider of mogen ze elkaar bevragen.

Ondanks het feit dat dit vaak hun eerste ervaring met een rollenspel is, slagen de jongeren er toch in om in de huid van hun slachtoffer te kruipen. Bij het opentrekken van de slachtoffercontext zijn ze in staat heel wat gevolgen te benoemen, zowel naar hun slachtoffer als naar zijn/haar omgeving toe.

De voorlaatste samenkomst begint met een algemene uitleg over herstelbemiddeling door een herstelbemiddelaar. Hierna bekijken we, als voorbeeld, een video van een bemiddeling tussen een minderjarige dader en twee van zijn slachtoffers. De jongere had ingebroken in hun huizen. Na het bekijken van de video bespreken we samen met de herstelbemiddelaar de indrukken en bedenkingen van de jongeren.

Ter voorbereiding van de dader-slachtofferconfrontatie schrijven de jongeren de voor- en nadelen van een contactname voor zichzelf en het slachtoffer op het bord.

Na de confrontatie wordt dit opnieuw besproken. De confrontatie is een rollenspel, waarbij een acteur de rol van (iemand uit de context van) hun slachtoffer speelt. Iedere jongere gaat het gesprek aan. De herstelbemiddelaar is aanwezig tijdens de rollenspelen met de acteurs. Hij verwijst naar zijn uitleg over bemiddeling aan de hand van voorbeelden in het rollenspel. De jongeren krijgen ruim de mogelijkheid om vragen te stellen.

De laatste samenkomst is opnieuw een individueel moment. De jongeren krijgen de kans om een zelfevaluatie in de vorm van een brief te maken voor de jeugdrechter. Hiervoor vragen we dat de jongeren eerst hun werkboek helemaal opnieuw doornemen, zodat ze kunnen oprispen welke oefeningen ze zoal gedaan hebben.

We bespreken met de jongere wat ze ervan vonden en we vragen de jongere om zijn of haar mening te geven over het leerproject in zijn geheel. Deze schrijven ze ook in hun werkboeken.

“Leer aan slachtoffers denken, ze vragen er niet om.”
“Ik wil mijn familie niet meer in de problemen helpen.”
“Meer vertrouwen gekregen in mezelf.”
“Dat ge eerst moet praten in de plaats van drek te vechten.”
“Dat ik slachtoffers heb gemaakt.”
“Een andere kijk krijgen op de dingen, andere hun mening respecteren.”
“De slachtoffers hebben er veel gevolgen van, wat ik eerst niet wist.”
“Nu weet ik wat zij meemaken.”
“Er zijn meer nadelen dan voordelen als je feiten pleegt.”
“Dat er ook hulp is voor daders.”
“Dat ik mijn fouten, die ik gedaan heb, inzie dan ben ik voorbereid moest dat nog eens gebeuren.”

Vervolgens maakt de begeleiding samen met de jongere een evaluatie van het leerproject. Deze evaluatie omvat twee delen: enerzijds bekijken we de evolutie van de jongere op het niveau van kennis en inzicht, inleving en verantwoordelijkheid. Hier wordt ook gebruik gemaakt van de inzichtsenquête die de jongeren in het begin en op het einde van het leerproject hebben moeten invullen. Anderzijds evalueren we de houding van de jongeren doorheen het leerproject. Uiteraard is de mening van de jongere van groot belang in deze evaluatie.

Als deze individuele samenkomst achter de rug is, gaan we eerst het eindverslag opstellen. Dit eindverslag bestaat uit twee delen. Enerzijds wordt door de begeleiding een objectieve weergave van het verloop van de uitvoering neergeschreven. Anderzijds is er de brief van de jongere aan de jeugdrechter.

Vervolgens plannen we een afsluitend gesprek met de ouders. Tijdens dit afsluitend gesprek is er een terugkoppeling naar de ouders over de individuele evaluatie. Daarnaast wordt het werkboek overhandigd, wordt het eindverslag bekeken en goedgekeurd en is er weer voldoende ruimte voor vragen en opmerkingen.

Tot slot worden de eindverslagen overgemaakt aan de jeugdrechters en de consulenten en wordt het dossier op BAAL afgesloten.

Voorstelling van SRIB aan de hand van een praktijkvoorbeeld

Het leerproject Seksualiteit en Relaties in Balans (SRIB) biedt een combinatie aan van 7,5 uren individuele gesprekken en 12,5 uren groepsessies. Dit praktijkvoorbeeld beschrijft enkel het verloop van de groepsessies. Het verloop van de individuele sessies is immers sterk dossier-gebonden.

Eerste bijeenkomst

Het is woensdagnamiddag, de eerste groepsbijeenkomst gaat van start. De jongeren zijn allen op tijd. De groep is samengesteld uit vier jongeren die het leerproject SRIB opgelegd kregen vanuit de jeugdrechtbank en één jongere die vanuit een vrijwillig kader een begeleiding volgt bij het CAW. De begeleiding bestaat uit twee personen, een combinatie van een hulpverlener uit het CAW en een begeleider vanuit BAAL.

Naar aanleiding van de opleiding groepsdynamica hebben we ervoor gekozen om in een open kring te zitten zonder tafels. Als begeleiders kiezen we ervoor om tegenover elkaar te zitten tussen de jongeren. Hierdoor creëer je meer openheid en ben je meer betrokken op de jongeren. Als begeleider kan je vlugger reageren op wat er in de kring gebeurt, als begeleider krijg je meer zicht wie er aan bod komt en wie eerder op de achtergrond blijft.

De sessie start met het overlopen van een overeenkomst waarin enkele groepsafspraken duidelijk geformuleerd staan. We vragen wat het woord respect voor hen betekent. Iedereen geeft zijn invulling van het woord. De overeenkomst laten we rondgaan zodat iedereen zijn handtekening eronder kan plaatsen. Het blad wordt op een zichtbare plaats in de ruimte opgehangen. Op deze manier verbindt iedereen zich met de afspraken.

Tijdens de eerste samenkomst leggen we de nadruk op kennismaking. We vragen de jongeren zichzelf voor te stellen aan de hand van hun vingers. De duim staat symbool voor wat je goed kan, de wijsvinger voor welk doel je nog graag wil bereiken, de middelvinger staat symbool voor waaraan je een hekel hebt, de ringvinger symboliseert wie je in vertrouwen neemt en de pink welke hobby je graag uitoefent. Deze oefening geeft mogelijkheid tot interacties. Door gemeenschappelijkheden te benoemen leggen we verbindingen.

Vervolgens stelt ook de begeleiding zichzelf voor a.d.h.v. 'De Koffer'. De jongeren mogen een aantal items over de begeleiding raden: hun leeftijd, auto, hobby en gezinssituatie. Iedereen vindt dit een leuke oefening. We vragen hen wat bepalend kan zijn voor de manier waarop zij iets ervaren, hoe zij naar de dingen kijken, hoe zij de dingen aanvoelen. Al snel worden al de aspecten voor een 'koffer' benoemd in een

brainstorm, namelijk uiterlijk, manier van praten, vrienden, ouders gescheiden, dingen die je meemaakt, geen zelfvertrouwen, dingen die iemand kan, discriminatie, vooroordelen, gezin, familie, cultuur, karakter, man / vrouw, buurt, feiten, school, arm - rijk, godsdienst, vreemdeling, meisje, idool, ... Om het aanschouwelijk te maken, wordt alles op het bord geschreven en tekenen we rond deze woorden een koffer. "Iedereen draagt zijn eigen koffer mee, die heel verschillend kan zijn van de koffer van een ander. Ook slachtoffers hebben een eigen koffer, die mee bepaalt hoe zij een misdrijf beleven en verwerken." Dit vormt de link naar de uitleg over de soorten gevolgen voor slachtoffers. Dit thema komt in een latere sessie aan bod.

Daarna gaan we verder met het thema 'relaties en seksualiteit'. We leggen een grote flap op tafel waarop het woord seksualiteit geschreven staat. We vragen de jongeren wat dit woord bij hen oproept en dit op de flap te schrijven.

Iedereen is redelijk afwachtend. Een jongere neemt het voortouw en schrijft de woorden 'kussen', 'relatie' en 'liefde' op. Dit geeft een voorzet voor de andere jongeren. Het blad raakt goed gevuld. Eén van de jongeren vindt dit een moeilijke oefening. We sporen hem aan om drie woorden op te schrijven. Als het blad gevuld is, vragen we aan de jongeren verzamelingen te maken van de woorden die op het bord staan. Al vlug komen we tot 'voorbehoedsmiddelen', 'SOA's', 'relaties', 'seksueel misbruik'. Vandaag zal het gaan over relaties. De andere thema's komen de volgende groepsbijeenkomsten aan bod.

Wanneer we het over 'relaties' hebben, leggen we allerlei prenten op tafel van verschillende soorten relaties. De jongeren kiezen twee prenten die hen het meest aanspreken. Nadien bespreken we deze prenten in groep. Waarom trekt deze prent hen aan en van welke soort relatie is er hier sprake? De jongeren kunnen goed benoemen over welke relatie het gaat. Ze komen tot partnerrelatie, vriendschapsrelatie, seksrelatie, professionele relatie, ouder-kindrelatie, ... We vragen de jongeren het verschil te benoemen tussen een partnerrelatie en een vriendschapsrelatie. We staan eveneens stil bij het gegeven dat er naast heterorelaties ook holebi-relaties bestaan. We laten een fragment zien uit het programma VOLT waarin het thema homo-bashing aan bod komt. Nadien gaan de jongeren met elkaar in discussie.

De meeste jongeren zijn het erover eens dat het geen keuze is om al dan niet homo te zijn en dat je respect moet hebben voor iedereen.

We eindigen de eerste sessie met het spel 'De bloosdoos'. Dit zijn stellingen die over uitmaken, verliefdheid, relatie en vriendschap gaan. De jongeren respecteren ook nu elkaars mening en durven elkaar te bevragen.

Tweede bijeenkomst

De tweede samenkomst starten we met het thema 'rollenpatronen'. De bordlessen van Sensoa helpen ons dit thema bespreekbaar te maken. Er barst een hevige discussie los wanneer een jongere aangeeft akkoord te gaan met de stelling: "mensen hebben het recht om hun vrouw en kinderen te slaan". In de bespreking van de stellingen komt naar boven dat elke jongere thuis een handje toesteeft en dat iedereen vindt dat een man en een vrouw gelijk zijn.

We merken tijdens samenkomst twee dat het ijs tussen de jongeren gebroken is. De groep voelt klaar om het thema 'seksualiteit' verder te bespreken. We staan stil bij onderwerpen zoals 'masturbatie', 'de verschillende stappen van een relatie', 'zwangerschap', enzovoort. Het valt op dat de jongeren niet wisten dat een meisje van voorvocht zwanger kan geraken. Vanuit deze uitleg wordt de overgang gemaakt naar het begrip SOA.

We schrijven de letters 'SOA' op bord en vragen wie weet wat dit betekent. Een jongere antwoordt: "ziekte". Hun kennis over soorten ziekten blijkt zeer beperkt te zijn. We lichten de belangrijkste SOA's toe a.d.h.v. SOA-soevenier. Verder leggen we uit hoe je een SOA kan herkennen en behandelen.

Na de pauze verdiepen we ons aan de hand van de anticonceptiekoffer verder in de voorbehoedsmiddelen. We vragen de groep of ze weten hoe je een condoom op de juiste manier gebruikt en laten hen oefenen op een kunstpenis. Er wordt wat gelachen en gegiecheld onder elkaar. Elk voorbehoedsmiddel wordt overlopen, we vragen de groep of ze dit middel kennen en of ze weten hoe het in zijn werk gaat. Opdat iedere jongere zich een beeld kan vormen van elk voorbehoedsmiddel, laten we deze rondgaan in de groep. De jongeren tonen zich erg geïnteresseerd.

Deze eerste bijeenkomst wordt afgrond met een aantal stellingen over seksuele voorlichting. Dit verloopt op een goede en vlotte manier. Uit de antwoorden blijkt dat alles duidelijk en concreet was.

Derde bijeenkomst

In de derde bijeenkomst komt het thema 'internet en seksualiteit' aan bod.

Alvorens dit onderwerp aan te snijden, gaan we na wat nog blijven hangen is van voorgaande samenkomsten via het spel 'BOYS R US'. Er zijn een aantal kennisvragen, meningsvragen en rollenspelen.

Het thema 'internet en seksualiteit' wordt met twee filmpjes geïntroduceerd. In een eerste filmpje is een meisje te zien die in de toiletten een foto neemt van haar borsten en doorstuurt naar een jongen op wie ze verliefd is. Nadien blijkt dat deze jongen de foto gedeeld heeft met de ganse school. In een tweede filmpje zien we twee jongeren die aan het chatten zijn. De webcam is gericht op haar borsten en op zijn penis, maar de gezichten zijn niet zichtbaar. Uiteindelijk blijken het broer en zus te zijn. De filmpjes bieden de perfecte aanleiding voor een groepsgesprek rond internet en seksualiteit. Via enkele stellingen luisteren we naar het GSM-gebruik en de internetgewoontes van de jongeren. Webcamseks kan volgens de jongeren vooral met je lief. Op de vraag of je op een seksuele manier mag 'cammen' met iemand anders dan je lief, antwoorden de jongeren dat dit niet gelijk gesteld kan worden aan bedriegen, maar dat het toch niet helemaal ok is naar je lief toe.

We pikken hier verder op in door stil te staan bij het onderwerp 'sociale media', via een filmpje waarop een wildvreemde man van deur tot deur gaat om foto's te vragen van mensen hun kinderen en vakantiefoto's. De mensen reageren verbaasd en verontwaardigd op de vraag van de man. Nadien wordt de link gelegd met facebook. Er worden eveneens verschillende profielfoto's getoond en we bevragen bij de jongeren hoe zij naar deze foto's kijken. Verder staan we stil bij hoe hun eigen facebook-profiel eruit ziet en lichten we toe hoe je dit kan beveiligen. De jongeren kennen al enkele veiligheidsmaatregelen. Zo zegt elke jongere nooit zijn telefoonnummer of adresgegevens op facebook te zetten.

Ter herhaling laten we de jongeren per twee denken over een aantal casussen die over dit thema handelen. Daarna overlopen we hun mening in de grote groep. Bij twee jongeren was er geen sprake van samenwerking. Ze communiceerden niet met elkaar en vulden het papier ieder voor zich in.

Vierde groepsbijeenkomst

De voorlaatste groepsbijeenkomst gaat over het thema 'seksueel grensoverschrijdend gedrag'.

We starten de sessie met het woord 'grenzen' op het bord te schrijven en vragen welke soort grenzen de jongeren ken-

nen. Ze komen tot de grenzen van een land, van een sportveld, je persoonlijke grens, de wet, regels thuis, ... Over een grens gaan, geeft een nee-gevoel. We vragen aan de jongeren waar in hun lichaam zij het voelen als er over hun grens wordt gegaan en we laten hen dit ook ervaren door hier een oefening op te doen. De jongeren merken zelf op dat iedereen zijn grenzen anders zijn.

We tonen een aflevering van het programma 'Spuiten en slikken'. In deze aflevering komen een aantal slachtoffers van seksueel misbruik aan bod, geven verschillende jongeren hun mening over de stelling "als een meisje nee zegt, bedoelt ze ja" en komen een aantal experts aan bod die spreken over de wetgeving en de hulpverlening. Tijdens het bekijken van het fragment zijn de jongeren aandachtig. Er komt veel reactie wanneer we dit fragment in de groep nabespreken.

We maken de overgang naar het thema 'de wet en seks' en staan hierbij wat langer stil bij het feit dat je vanaf 16 jaar seksueel meerderjarig bent maar dat alle pornografische beelden onder de 18 jaar als kinderporno worden beschouwd en dus strafbaar zijn.

Aan de hand van het vlaggensysteem van SENSOA, leggen we het begrip 'instemming' uit en geven we de jongeren een aantal voorwaarden mee om te kunnen inschatten of een situatie oké is of niet oké is op seksueel gebied. De jongeren bespreken een aantal casussen waarbij ze moeten nadenken of er sprake is van instemming en welke voorwaarden er wel of niet aanwezig zijn om van instemming te kunnen spreken.

Ook nu leggen we de groep een aantal stellingen en mythes voor. Op de stelling "een meisje lokt misbruik uit als ze uitdagend gekleed gaat" antwoordt iedereen dat het meisje misschien wel aandacht uitlokt maar dat je een meisje niet mag dwingen tot seks. Op de stelling "als een meisje nee zegt, bedoelt ze ja", vindt iedereen unaniem "nee is nee". De jongeren zijn het er ook over eens dat kinderen geen toestemming kunnen geven voor seksueel contact.

Vijfde groepsbijeenkomst

De laatste samenkomst staat in het teken van 'het slachtoffer'. Hierin nodigen we een gastspreker uit die ervaring heeft in het begeleiden van slachtoffers. Vanuit hun werkveld lichten ze een aantal praktijkvoorbeelden toe. De jongeren zijn in het begin wat stiller, maar we merken dat ze wel erg aandachtig luisteren. Naderhand stellen ze ook veel vragen waaruit hun interesse blijkt. Wanneer de gastspreker weg is, zeggen de jongeren dat ze nog nooit op die manier naar slachtoffers hebben gekeken.

Na de pauze tonen we nog een filmfragment waarin een slachtoffer van seksueel misbruik getuigt. Verder staan we ook stil bij de soorten gevolgen voor slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag. De jongeren maken na-dien in stilte de oefening welke van deze gevolgen hun eigen slachtoffer zou kunnen hebben gehad. Dit wordt verder opgenomen tijdens de individuele gesprekken.

Alvorens af te ronden, staan we nog even stil bij een eigen slachtofferervaring. Eén begeleider geeft een persoonlijk voorbeeld. Daarna krijgen de jongeren de kans om ook hun eigen verhaal te vertellen. Zo kunnen we de link maken tussen hun eigen gevoelens en die van hun slachtoffer. Twee jongeren werden tijdens deze oefening wat stiller, omdat het voor hun moeilijk was om terug te denken aan hun eigen situatie.

De bijeenkomsten worden beëindigd met het kwaliteitenspel. De jongeren zoeken een kwaliteit voor iedere jongere en de begeleiding van de groep. Het is een positieve afronding waarbij iedereen respect heeft voor elkaar. Als slot maken we met iedereen nog een individuele afspraak. Uit de groepsbijeenkomsten worden thema's gehaald die immers verder opgenomen worden tijdens de individuele sessies.

Onze kijk op de groep

Bij de start van de groepssessies merkten we dat de groep erg stil en onzeker overkwam. Na verloop van tijd kwamen ze allemaal losser en durfden ze op een respectvolle manier hun mening geven. Er zat een jongen in de groep die autisme had, maar dit had geen negatieve invloed op de groep. De jongeren gaven blijk dat ze de groepsbijeenkomsten leerrijk vonden en gaven ook de indruk zelf al heel wat kennis over de verschillende thema's te hebben. Meerdere groepsleden hadden een zeer goede inzet en gaven mature antwoorden. De begeleiding had er oog voor dat iedereen evenveel aan bod kwam tijdens de discussies. Er zat ook een jongen van Turkse afkomst in de groep die over bepaalde onderwerpen een andere mening had, maar had tegelijk ook respect voor de meningen van de andere jongeren.

Voorstelling van DVA aan de hand van een praktijkvoorbeeld

Als de jeugdrechter beslist dat deze jongeren het leerproject DVA moeten volgen, neemt de jeugdrechter dit op in een *vonnis of beschikking*, waarvan dan een afschrift wordt overgemaakt aan BAAL.

Vanaf het moment dat het afschrift van een vonnis of beschikking bij BAAL aankomt, wordt er door de begeleiding een *dossier* opgemaakt en worden de gegevens ervan ingegeven in het registratiesysteem.

Na de opmaak van het dossier worden de jongere en zijn ouders gecontacteerd in verband met de deelname aan het leerproject DVA. Om te beginnen wordt er een afspraak gemaakt voor een huisbezoek met een *kennismakingsgesprek*. Daarin wordt het verloop van het leerproject DVA in grote lijnen geschetst en is er voldoende tijd voor vragen. Het belangrijkste onderdeel van dit kennismakingsgesprek is het overlopen van het *reglement*. Hierin staan de afspraken waaraan de jongeren zich moeten houden tijdens hun deelname aan het leerproject DVA. Er zijn zowel algemene regels over aanwezigheid, ziekte, gsm en inzet, als specifieke regels die gelden binnen de groep en die vooral over wederzijds respect en discretie gaan. De jongeren tekenen het reglement voor akkoord en de ouders tekenen om aan te geven dat ze weten dat hun zoon of dochter het reglement ondertekend heeft. Sinds eind 2014 kondigen we ook aan dat er twee à drie keer per jaar een vrijwillig aanbod is naar de ouders en context van de jongere vanuit de begeleiding van DVA. Er worden dan infoavonden georganiseerd voor de context van de jongeren waarin we stilstaan bij onze doelstellingen en onze methodieken.

Tot slot wordt samen met jongere en ouders bekeken hoe we de deelname aan het leerproject DVA praktisch gaan organiseren.

Vervolgens stelt de begeleiding de groep samen en wordt de *praktische organisatie* bekeken. Bij het wie, waar en wanneer van het leerproject wordt maximaal rekening gehouden met de mogelijkheden van de jongeren. Deze praktische informatie wordt overgemaakt aan de jongere, de ouders, de consultant en de bevoegde jeugdrechter. De consultant en jeugdrechter worden zo op de hoogte gehouden van het verloop van het dossier en krijgen in bijlage ook een exemplaar van het ondertekende reglement.

De volgende stap is de effectieve *deelname* aan het leerproject DVA. Een impressie van het verloop van zo'n leerproject DVA wordt hieronder geschetst vanuit het standpunt van de begeleider.

Het is woensdag, even voor 14u00. Er zit al een jongere in de wachtzaal te wachten tot zijn eerste individueel uurtje van het leerproject begint. Hij zit er wat afwachtend en zenuwachtig bij.

Aan de jongere wordt gevraagd om een enquête in te vullen. Hierin wordt gepeild naar zijn kennis, inzichten en houding t.a.v. drugs, druggebruik en dealen. Diezelfde enquête moet hij ook invullen op het einde van de cursus. Dit is voor de begeleiding, naast een grondige observatie tijdens de cursus, een instrument voor een individuele evaluatie met de jongere.

Er wordt nagegaan met de jongere welke 3 persoonlijke doelstellingen hij behaald wil hebben na het volgen van de 20 uren. Nadien wordt er samen met de jongere een netwerkschema opgesteld om een beter zicht te krijgen op zijn achtergrond en de factoren die voor hem belangrijk zijn. Als afsluiter wordt nog eens weergegeven waaraan de jongere zich de volgende samenkomsten kan verwachten en wordt er stilgestaan bij vragen of bezorgdheden.

Tijdens de eerste groepssamenkomst worden afspraken zoals op tijd komen en verwittigen op voorhand nogmaals herhaald. Er is één afwezige.

De jongeren stellen zich voor, zonder het al over drugs of over hun feiten te hebben. De begeleiders zijn geïnteresseerd in wie de jongeren zijn en zien dit los van wat ze gedaan hebben. Nadien mogen de jongeren een aantal items van de begeleiders raden: met welke auto rijden ze, hoe oud zijn ze, welke hobby's hebben ze, etc. Tijdens dit onderdeel wordt regelmatig wel eens gelachen, waardoor het ijs is gebroken. Bovendien merken de jongeren dat er vaak niet veel klopt van hun beeld. En dan hebben de begeleiders het over de koffer. Iedereen draagt een denkbeeldige koffer mee, gevuld met zijn ervaringen, zijn opvoeding, zijn omgeving, ... Deze koffer kleurt ieders waarneming.

Na de sessie belt één van de begeleiders de afwezige jongere op. De jongere vertelt dat hij wilde komen, maar dat hij het niet gevonden heeft. De begeleiders spreken onderling af om de jongere een kans te geven om de sessie in te halen. De jongere gaat hiermee akkoord. De inhaalsessie gaat de volgende dag door, vóór de tweede samenkomst. De be-

geleiders vertellen de jongere nogmaals dat er op voorhand verwittigd moet worden als er iets misloopt.

De volgende dag is de jongere niet komen opdagen en er werd niet verwittigd. Bijgevolg wordt de deelname aan het leerproject stopgezet voor de desbetreffende jongere. Een stopzettingsverslag wordt gemaakt en verstuurd naar de jongere en zijn ouders, alsook naar de consulent en de bevoegde jeugdrechter. De jeugdrechter zal in dit dossier opnieuw een beslissing nemen.

Bij de tweede groepssamenkomst zijn 6 jongeren netjes op tijd. De begeleiders benadrukken dat ze het fijn vinden dat ze er allemaal weer zijn. Dit is nodig omdat het voor de jongeren toch een extra inspanning is in hun vrije tijd. En daar kunnen ze al eens over mokken. Vanaf deze sessie wordt telkens begonnen met een starter, bijv. de gevoelslijst. Op deze lijst kunnen de jongeren de gevoelens aanduiden die ze op dat moment ervaren. Enerzijds is het een ijsbrekertje, anderzijds krijgen de begeleiders zo een beeld van hoe ze erbij zitten. Tevens is het belangrijk voor jongeren, en zeker ook voor gebruikers, om niet weg te lopen van emoties, maar ze te benoemen. De piramide van het gebruik doorprijkt de idee dat je lang in de experimenterende fase kunt blijven. Na een paar keer proberen gaat het over naar regelmaat in het gebruik en heeft het gebruik ingang gevonden in het leefpatroon. Dit doet de jongeren al even stilstaan bij hun gedrag. Wanneer we dan de fase van het problematisch gebruik duiden met het feit dat zij hier allemaal aanwezig zijn door een beslissing van de jeugdrechtbank, geeft dat aan dat hun gebruik al voor problemen zorgt... Dit is dikwijls confronterend voor jongeren, omdat ze nu beseffen dat ze al lang niet meer in de experimentele fase zitten.

Vervolgens wordt er stilgestaan bij de voor- en nadelen van hun druggebruik. Iedere jongere lijst deze eerst voor zichzelf op. Bij de meesten wegen de voordelen (bijv. het is leuk, lekker) nog zwaarder door dan de nadelen (bijv. ruzies, politie, effect op de gezondheid). Ze krijgen ook een reportage te zien waarbij de voor- en nadelen worden toegelicht.

In de derde groepssamenkomst komt een bewoner van de vzw Katarsis getuigen. Katarsis vzw is een therapeutische gemeenschap voor drugverslaafden. Dit vinden de jongeren heel aangrijpend, te meer omdat dit een echt verhaal is van iemand die het zelf heeft meegemaakt. Het is vaak ook confronterend voor de jongeren omdat ze zien dat het bij de getuige in het begin net zo was als het nu voor hen is. Het doet hen beseffen dat ze er toch voorzichtig mee moeten omgaan. Na de getuigenis volgt er een bespreking met de jongeren. De begeleiders merken dat sommigen zich herkennen in het verhaal en anderen niet. Vast staat dat ze allemaal bewondering hebben dat iemand de moed heeft om zijn verhaal te vertellen. De groep lijkt nu ook veilig voor iedereen en iedereen heeft ook al spontaan zijn zegje gedaan.

De vier vicieuze cirkels waar men bij verslaving mee te maken krijgt en die ertoe leiden dat gebruikers iedere keer terug in hun gebruik terechtkomen, worden besproken tijdens het tweede individuele contact met de jongere.

Bij de lichamelijke vicieuze cirkel gaat het eerst over hun eigen fysieke ervaringen bij hun gebruik en aan welke delen van het lichaam drugs schade kan aanrichten.

De sociale cirkel mogen ze uitwerken aan de hand van een zelfgemaakt sociogram, zowel vóór als tijdens hun gebruik. Daarop worden belangrijke steunfiguren, maar ook andere gebruikers aangeduid en besproken. Sommigen merken op dat ze steeds meer en meer gebruikers kennen. Uit de film "Blowen, weet wat je doet", halen ze nog een aantal voorbeelden van de lichamelijke en de sociale cirkel.

Bij de geestelijke cirkel benoemen de jongeren de positieve en negatieve gevolgen die in een wisselwerking ervoor zorgen dat een verslaafde terug gaat gebruiken. Depressies zijn bijv. veelvoorkomend.

De ik – verzwakkende cirkel is die waar ze het meeste moeite mee hebben om te vatten, maar met het levensverhaal uit de vorige sessie hebben ze duidelijke voorbeelden gehoord en zit het besef van een verminderde zelfwaarde er beter in. Tijdens dit gesprek wordt met de jongere ook zijn houding en positie in de groep tot dan toe besproken. De jongere krijgt de kans zijn mening te geven over o.m. de inhoud van de vorming.

In de vierde groepssamenkomst komt er een hoofdinspecteur, afdeling narcotica, van de lokale politie van de politiekezone HAZODI uitleg geven. Hij bespreekt de rechten die jongeren hebben wanneer de politie hen wil fouilleren. Hij benoemt de verschillende soorten fouilleringen en geeft er uitgebreid uitleg over. Hij vertelt over meer- en minderjarigheid, de wetgeving inzake drugs, boetes en straffen, drugs in het verkeer en inbeslagname. Tot hun spijt moeten de jongeren constateren dat zelfs als ze de meerderjarigheid bereikt hebben, cannabis nog steeds niet wordt toegelaten. Ze zijn ook erg aandachtig als het gaat over druggebruik in het bijzijn van minderjarigen en over de straffen die daarmee gepaard kunnen gaan. Eén van de jongeren vertelt dat zijn gsm is afgenomen en dat hij die niet meer heeft teruggekregen. Na wat vragen van de hoofdinspecteur blijkt dat hij die gsm heeft gebruikt om te dealen en dat de politie dan het recht heeft om de gsm in beslag te houden. We ronden het stuk gerechtelijke gevolgen af en de jongeren laten zien in hun werkboek dat ze zich toch wel bewuster zijn van de gevolgen.

In de vijfde groepssamenkomst zien de jongeren de cirkel van verandering. De jongeren leren de verschillende fasen van verandering kennen. Ze zien dat de beslissing om te veranderen stilletjes aan groeit en dat er altijd een mogelijkheid is dat je terug in je oud gedrag valt. Ze leren dat een terugval een leermoment kan zijn in plaats van een moment van falen.

Vervolgens plaatsen de jongeren zich voor elke drug die ze gebruiken in een bepaalde fase van de cirkel van verandering.

De zesde samenkomst gaat over terugvalpreventie en de toekomst. In terugvalpreventie gaat het over het voorkomen van een terugval. Ze krijgen eerst een stukje van een film te zien waarin een koppel een terugval krijgt.

De jongeren leren dat onaangename emoties, conflicten met anderen en sociale druk vaak deel uitmaken van hoge risicosituaties. Een terugval gaat gepaard met denkfouten ("een-tje kan toch geen kwaad"), mini-beslissingen (stoppen en toch overschot drugs bijhouden) en een bepaalde levensstijl (stoppen met drinken maar toch elke dag naar café blijven gaan). Het hebben van hobby's kan een manier zijn om je op een gezonde manier te leren ontspannen, te ontladen van emoties en je gevoel van zelfwaarde te verstevigen. Eén van de jongeren denkt eraan om te gaan kickboksen. Zo kan hij misschien zijn agressie ontladen.

Vervolgens gaat het over de vijf G's: gebeurtenis, gedachte, gevoel, gedrag en gevolg. Hét middeltje om je bewust te worden van je eigen gedrag en emoties en om te kunnen veranderen. De begeleider vraagt aan de jongere met het werkpunt 'geen weed meer roken' of hij zijn terugval wil ontleden aan de hand van de vijf G's. Wel, zijn mama zegt dat hij beter zijn best moet doen. De jongere denkt: "Ik doe toch mijn best. Je doet alsof ik niets doe. Zie je dat niet?". Hij voelt zich niet gezien en niet erkend in de moeite die hij doet. Dat maakt hem kwaad en hij reageert heftig. Hij kan niet om met deze onaangename emoties en is gewend ze weg te roken. Maar zijn mama bedoelde het misschien niet zo en begrijpt niet waarom hij zo reageert. Hij kan misschien volgende keer aan zijn mama vertellen wat haar vraag met zijn gevoel doet. Hij kan leren om de vraag van mama anders te gaan interpreteren. Misschien bedoelde mama dat zijn punten voor één vak niet zo goed waren. De rest wel. De jongere ziet weer wat meer ruimte om met zo'n situaties anders om te gaan.

Daarna gaat het over de toekomst. Waar zien ze zichzelf staan binnen bijv. dertig jaar? Wat hebben ze dan bereikt? Vanaf wanneer gebruik je welke drug en hoe lang ben je nog van plan dit gebruik aan te houden? Dit alles wordt in een staafdiagram gegoten in functie van leeftijd. De jongeren zien duidelijk in welke periode in hun leven ze zitten en waar ze naartoe willen in de toekomst.

Een andere oefening gaat over het geld dat ze spenderen (of spendeerden) aan drugs op jaarbasis. Dikwijls gaan bij deze oefening de ogen wijd open en staan ze te kijken van wat ze uitgeven.

Gezien het de laatste groepsbijeenkomst is, wordt het groepsgebeuren en de cursus nog in groep geëvalueerd. De groep werd als aangenaam ervaren en iedereen heeft er heel

wat aan gehad. Sommigen vinden het ergens wel jammer dat het nu gedaan is. Hier kregen ze namelijk de kans om vrij over de dingen na te denken en te praten, zonder veroordeeld te worden.

Tijdens de laatste individuele samenkomst volgt de afronding in de vorm van een brief aan de jeugdrechter: "toch niet eerst in klad", "ik weet niet wat ik moet schrijven", "ik gebruik nooit hoofdletters". Door middel van een vragenlijst en met behulp van het werkboek komt de jongere tot een eerlijke brief waarin hij aangeeft wat de cursus heeft bijgebracht.

Bij de individuele evaluatie, komt nog heel wat naar boven van de persoonlijke ervaringen in de groep. De positie binnen de groep, bekomen inzichten en het nemen van verantwoordelijke keuzes worden besproken. De jongere zijn doelstellingen worden opnieuw geëvalueerd. Ook de enquête wordt opnieuw ingevuld. Op het einde van deze twee uur krijgt de jongere zijn werkboek mee naar huis, als hij dat wil.

Als deze individuele samenkomst achter de rug is, worden de eindverslagen opgemaakt. Dit eindverslag bestaat uit twee delen. Enerzijds wordt door de begeleiding een objectieve weergave van het verloop van de uitvoering neergeschreven. Anderzijds wordt er verwezen naar de brief van de jongere aan de jeugdrechter.

Vervolgens vindt het afsluitend gesprek met de ouders plaats. Tijdens dit afsluitend gesprek is er een terugkoppeling naar de ouders over de individuele evaluatie, waarbij de jongere zijn brief, die gericht is aan de jeugdrechter, voorleest. Het eindverslag wordt bekeken en goedgekeurd en er is weer voldoende ruimte voor vragen en opmerkingen.

Een afsluitend gesprek kan al eens emotioneel worden, omdat ook ouders behoefte hebben om hun gedachten, emoties en hun zorgen uit te drukken. Daarnaast zijn de ouders dikwijls fier op het feit dat hun kind de opgelegde maatregel goed heeft afgewerkt.

Tot slot worden de eindverslagen met de brieven overgemaakt aan de jeugdrechters en de consulenten, waarna het dossier op BAAL wordt afgesloten.

